

ПРАКТИКА РОЗРОБЛЕННЯ ВЕБОРІЄНТОВАНИХ ЕНЦИКЛОПЕДІЙ В УКРАЇНІ

Биков Валерій Юхимович,

доктор технічних наук, професор, академік НАПН України,
Почесний директор Інституту цифровізації освіти НАПН
України, м. Київ, valbykov@gmail.com

Лупаренко Лілія Анатоліївна

завідувачка відділу цифрової трансформації НАПН України
Інституту цифровізації освіти НАПН України,
м. Київ, lisoln1@gmail.com

Останні десятиліття Вікіпедія стала зручним середовищем для обміну знаннями та одним із найбільших онлайн-ресурсів, на який користувачі покладаються як на джерело достовірної інформації. Однак вона є радикальним відходом від методів створення традиційних енциклопедій, а тому величезна кількість щоденно вивантажуваних до Вікіпедії відомостей призводить до проблеми зниження експертності поданих в ній знань. Оптимальне вирішення такої проблеми вбачаємо у створенні та фаховому експертному підтримуванні загальних, регіональних, персональних, галузевих *веборієнтованих енциклопедій*, що дозволять забезпечити користувачів необмеженими в обсягах релевантними, актуальними та неперервно поновлюваними відомостями з мультимедійним супроводом.

Мета дослідження полягає у визначенні кращих вітчизняних практик розроблення веборієнтованих енциклопедій на основі аналізу функціональних особливостей та їх програмної реалізації. У ході наукового пошуку проаналізовано програмно-функціональні аспекти створення й підтримки українських онлайн-ресурсів енциклопедичного призначення в українському сегменті [1].

Встановлено, що для розроблення електронної енциклопедії в галузі освіти слід передбачити такі можливості:

✓ *функціонал сайту* (багатомовний інтерфейс, реєстрація облікових записів користувачів, авторизація за допомогою логіна та пароля (зокрема й через соцмережі та акаунт Google), блоки «Нові статті» та «Новини», стрічки

RSS, інклюзивність сайту для осіб з вадами зору та слуху, базові теми оформлення дизайну, підключення модулів, інтеграція з вікіпроєктами, категоризація контенту за розділами, інструменти редагування й оновлення статей користувачами, відстеження історії змін, інтеграції реклами, лічильники відвідуваності);

✓ **навігація** (кроспосилання, базовий пошук по контенту сайту, розширений або семантичний пошук (за назвами, видами документів, авторами, повними текстами, ключовими словами, розділами, роками публікації), покажчики («Абетка», «Розділи», «Автори», «Мультимедіа»), модуль посилань на схожі за змістом статті або інші статті цього автора;

✓ **інформаційні сторінки** (концепція створення енциклопедії, відомості про історію розвитку проєкту, партнерів, редакційну команду та авторський склад, умови використання, методичні рекомендації для авторів з укладання статей, список скорочень, перелік авторів з посиланнями на їхні статті в енциклопедії);

✓ **медіаресурсний супровід** (фотоматеріали, аудіозаписи, відео, таблиці, графіки, діаграми, формули, програмний код, PDF-документи; сервіси Google (карти, календар, YouTube, книги, документи, форми), віртуальні музеї, 3D-об'єкти, тести, опитування, соцмережі, новини, цитати, вірші; ноти та ін.);

✓ **відомості про статтю** (відомості про автора, дата публікації та останньої редакції, список використаних джерел, бібліографічний опис різними стилями для подальшого цитування, скачування версії для друку, статистика переглядів або скачувань);

✓ **обговорення та поширення** (форма коментування, форма зворотного зв'язку з редакцією, форум, інструменти поширення статей у Facebook і Telegram, індексування наукометричними БД).

При розгортанні сайту та його програмному розробленні вбачається за доцільне застосувати такі технології, як **вікі-рушій** MediaWiki, **CMS** Drupal, WordPress, **фреймворки** Bootstrap, Yii Framework, Microsoft ASP.NET, **мови програмування** PHP, JavaScript, **СУБД** MySQL, **бібліотеки** jQuery, jQuery UI,

jQuery Migrate, OWL Carousel, Lightbox, Modernizr, Google Hosted Libraries різних версій, *сервіси* Google AnalyticsGA4, Google Tag Manager, Google Maps, Google Apps for Business, Google Identity Platform, CrUX DatasetFont Awesome, *сертифікати* Cloudflare SSL, SSL by Default та за потреби *сервіси реклами* Admixer, DoubleClick.Net, Google AdSense, *вебсервер* Nginx, LiteSpeed або Apache HTTP Server.

Основним недоліком створення веборієнтованої енциклопедії без паперового аналога є загроза її зникнення з мережі Інтернет внаслідок зміни вебадреси, труднощів техпідтримки (програмні збої, неполадок на сервері), припинення фінансування та ін. У науковій літературі, виданій більше 5 років тому, часто зустрічаємо посилання на енциклопедичні видання, доступ до переважної більшості з яких вже неактивний, а отже, виникає ризик втрати всього масиву даних і багаторічних напрацювань авторів та редколегії.

Нині, на нашу думку, кращими зразками вітчизняних електронних онлайн ресурсів енциклопедичного призначення можна вважати такі потужні портали, як-от: *Encyclopedia of Ukraine*, *Енциклопедія «Наукове товариство імені Шевченка»*, *Енциклопедія Сучасної України*, *Велика українська енциклопедія*, *Українська бібліотечна енциклопедія*, *е-Архів Михайла Грушевського*, *Бібліотечна енциклопедія Харківщини*, *Онлайн-енциклопедія «Знакові постаті українського походження у світовій цивілізації»* та *Енциклопедичний Портал Шевченка*.

Підсумовуючи, зазначимо, що підтримка, супровід і неперервне оновлення контенту видань такого рівня може здійснюватися виключно науковими колективами інституцій державної форми власності, науковими товариствами, що залучають благодійні кошти приватних осіб, або ж приватними видавництвами.

Список використаних джерел

1. Биков В.Ю., Лупаренко Л.А. Програмно-функціональні аспекти створення й підтримки українських онлайн-ресурсів енциклопедичного призначення. ІТЛТ. 2023. № 95(3). С. 162-182. <https://doi.org/10.33407/itlt.v95i3.5331>